

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל


דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה


פרשת נשא


ירושלים עיה"ק תובכ"א
תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו
ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו
בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין
משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים ה"ו, כי
כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא
יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע,
ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה
אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח
נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת
/ ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה
[שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע],
ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת נשא

אריכות התורה בפרשת הנשיאים / מעלת השלום /
מעלת מחזיקי תורה / קנין תורה על ידי יסורים

מפתח העניינים

פרשת הנשיאים / אריכות התורה בפרשת הנשיאים / אין דרכה של תורה להאריך / מקור דין 'סתם נזירות שלושים יום' / 'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום' / שאלת ה'אור החיים' טעם שהוקדם שבט יששכר לראובן הבכור בהקרבנות הנשיאים / כיון ששבט יששכר בן תורה - הוקדם לפני ראובן ה'בכור' / 'יששכר' מלשון 'יש - שכר' / הוקדם 'זבולון' לפי שהוא תומך ב'יששכר' שיעסוק בתורה / 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך' / לדעת במוה 'להשקיע' כאן בעולם הזה מזמזמו / תומך תורה קונה לעולם הבא גם 'ידיעת התורה' / התרומה להצלת ישיבת ואלאזין / תביעה ל'דין תורה'.. / כל התורה שלמדו מכוחו נזקפת לזכותו / טעם הדבר שהוקדם שמו של נשיא יששכר לתוארו כנשיא יששכר / 'לעשות לו גדר המעלה גם בלא חשיבות הנשיאות' / 'אין טוב אלא תורה' / קנין תורה על ידי יסורים / להמית את החיים הגשמיים



מפתח חידו"ת

- א. בענין אם נהגו נגעים במדבר
- ב. בענין וידוי על עבירת אונס
- ג. בענין זכות תולה לה לסוטה
- ד. בענין ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא
- ה. בענין ישא ה' פניו אליך

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמת

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימני	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימני בת חנה	מרגלית בת סימני
תנצב"ה		

ניתן להשיג את החוברות
מתחילת השבוע בשולחנות ההפצה
של י. בלוי בבתי הכנסת

ניתן להקדיש את הוצאות
הדפסת החוברות השבועיות
בפלאפון מספר 0527628840

נשמח מאוד לקבל כל הערה והארה
הוספות וטעויות הדפוס וכיו"ב
ולהוספה לרשימת התפוצה
במייל: 8542164@gmail.com

אריכות התורה בפרשת הנשיאים / מעלת השלום / מעלת מחזיקי תורה / קנין תורה על ידי יסורים

פרשת הנשיאים

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הפרשה, פרשת השבוע פרשת נשא. כמה עניינים למד בפרשה, אבל חלק נכבד הוא הענין של קרבנות הנשיאים, ונראה להתבונן קצת בפרשה הזו.

נאמר בפרשה: 'ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן, וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו, ואת המזבח, ואת כל כליו, וימשחם ויקדש אותם. ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם הם נשיאי המטות, הם העומדים על הפקודים' (במדבר ז, א-ב), וכמו שקראנו בפרשה שעברה. 'ויביאו את קרבנם לפני ה', שש עגלות צב, ושני עשר בקר, ועגלה על שני הנשיאים, ושור לאחד, ויקריבו אותם לפני המשכן' (שם ג). וכאן התורה עוברת ומפרטת את כל סדר ההקרבה של הנשיאים. 'ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו, נחשון בן עמינדב' (במדבר ז יב). הוא זכה להקריב ולהיות הראשון מבין הנשיאים שהקריב את קרבנו. ואמרו רבותינו טעם הדבר, לפי שהוא קפץ ראשון למים בקריעת ים סוף (במדבר רבה פר' יג ס"ז). והתורה מפרטת מה היה הקרבן שלו, 'וקרבנו קערת כסף אחת, שלוששים ומאה משקלה, מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקודש, שניהם מלאים סולת בלולה בשמן למנחה' (שם פסוק יג), כל זה היה מצד 'קרבן המנחה'. ויחד עם זאת הביא גם 'כף אחת', 'בזיך' אחד, שמשקלו 'עשרה זהב' והוא היה 'מלאה קטורת' (פסוק יד), והביא יחד גם את 'קרבנות הזבחים' 'לעולה', 'פר אחד בן בקר, איל אחד, כבש אחד בן שנתו לעולה' (שם פסוק טו). וכן הביא 'שעיר עזים אחד לחטאת' (שם פסוק טז). 'ולזבח השלמים בקר שנים,

אילים חמישה עתודים חמישה, כבשים בני שנה חמישה. זה קרבן נחשון בן עמינדב' (שם פסוק יז).

אריכות התורה בפרשת הנשיאים

וכך גם אצל שאר כל ה'נשיאים', חוזרת התורה פעם אחר פעם, ומפרטת סדר הקרבנות של הנשיאים. ומי שמתבונן ויראה מה הקריבו ביום השני, וביום השלישי, ובכל שאר הימים (עד היום האחרון), יראה שהקריבו בדיוק את אותם קרבנות שהקריב ה'נשיא' הראשון שהקריב, 'נחשון בן עמינדב'. כולם בהשוואה אחת. ואף על פי כן התורה חוזרת ומאריכה ומפרטת, 'ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר' (שם פסוק יח), וחוזרת ומנה את קרבנו (פסוקים יט-כג), שהוא בדיוק כקרבנו של 'נחשון בן עמינדב', אין שום תוספת על מה שהקריב ביום הראשון.

אין דרכה של תורה להאריך

והרי אנחנו יודעים שאין זה מנהגה של תורה. בגמרא מסכת חגיגה (י). 'הלכות שבת חגיגות והמעילות, הרי הם כהררים התלויין בשערה, שהן מקרא מועט והלכות מרובות'. דרכה של התורה לקצר.

בפרשה שלנו, בפרשה הקודמת לפרשת הנשיאים, יש לנו את 'פרשת נזיר', 'איש או אשה כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה', מיין ושכר יזיר, חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה' וכו' (במדבר ו ב). 'פליא' פירושו לשון 'הפרשה' (רש"י שם)^א, שהוא הפריש את עצמו מ'יין

א. דבר פלא הוא המקבל על עצמו להתנזר מענייני עולם הזה

וכבר ידועים דברי ה'אבן עזרא' ע"ה (שם), שהוא שואל, מפני מה התורה הוציאה את זה בלשון 'כי יפליא', מה כאן ה'פלא', 'פליא'? ומבאר ה'אבן עזרא', שלשון 'פליא', 'פריש', הוא מפני שהוא עשה דבר 'פלא', כי רוב העולם הולכים

ושכר^ב, קיבל על עצמו 'נזירות'. והתורה מאריכה ומפרטת כל ההלכות של 'נזירות'. יש לו תורת 'קדושה', כמו שנאמר 'קדוש יהיה' (שם פסוק ה). אסור לו לשתות 'יין' ו'ענבים' ו'צימוקים', וצריך לגדל שיער ראשו, ולהשגיח מטומאת מת. ואחר כך התורה מבארת כל הפרטים שצריך לעשות לטהרתו ביום השמיני.

אחר תאוותם. אבל הוא עשה דבר פלא. 'אני לא אשתה יין'. 'אני לא אוכל ענבים'. זה פלא והפלא. זה יציאה מסדר ה'נורמלי' הרגיל של רוב בני אדם שנמשכים אחר תאוותם. (יש בני אדם, מקבלים 'נזירות' לשתות יין...).

ב. אסור לתת ליצר אחיזה כלל

הגאון רבי חיים פאלאג'י זצ"ל, מביא מעשה שהיה באחד שהיה 'שטוף בשתיה', רגיל ביותר בשתיית 'משקאות חריפים', (זה היה ה'נחת' שלו, זה היה ה'שמחה' שלו), ובזה כל היום כולו היה עוסק. [וכמו שהשוטים (שותים ושוטים, תרתי משמע) אומרים, שה'שתיה' מתחילה סך הכל ב'כוסית' אחת, אבל זה מסתיים ב'חבית'... ועל זה אמרו הדרשנים לפרש מה שאומרת הגמרא 'משקה נעשה תחילה' (טהרות פ"ב משנה ו), שהכוונה היא שכל שתיה של כוס, זה רק 'התחלה', זה 'כוס ראשונה'.. אבל אף פעם הוא לא יוצא מה'כוס ראשונה' הזו...]. וה'שתיה' הזאת הייתה בעכריו, וחלה מאד (ל"א). כי שתיית 'משקאות חריפים' זה 'שורף' את הגוף, את ה'כבד' וכו'. הלך לרופא, בדק אותו, אמר לו: 'אם תמשיך כך, בקרוב נשיר לך שיר.. 'יושב בסתר עליון'.. הרי שתיה ושירה הולכים ביחד.. אין אומרים שירה אלא על היין (ברכות לה). ובקיצור, המוצב חמור ביותר, ואתה חייב להפסיק מיד ולא לתור את כל הענין הזה של השתיה, אין דרך אחרת לרפאות אותך!'. הוא שמע את זה והודעו, נבחל. הרופא רוצה את טובתו, וכך הוא מודיע לו. אמר לו: 'אדוני הרופא, קיבלתי דברך, אני מקבל על עצמי באמת לשמוע בקולך ולא אשתה עוד יין, אבל 'כוס' של 'קידוש', פעם אחת בשבוע בליל שבת, אתה מתיר לי לשתות?!'. אמר לו הרופא: 'בסדר, ביקשת - קיבלת.. 'מוותרים' לך'.. אבל רק 'כוס קידוש' אחת בלבד!'. מה עשה? הכין 'כוס' לקידוש של 'ארבעים סאה', כוס כמו 'דלי'.. שיעור שתייה המספיק לכל השבוע.. הרי זה 'כוס של קידוש'..

מקור דין 'סתם נזירות שלושים יום'

והנה בתורה לא נתפרש מה יהיה הדין באדם קיבל על עצמו נזירות ללא שקצב זמן לנזירות, 'אני מקבל עלי נזירות, אני רוצה להיות נזיר', אבל הוא לא קצב ופירש את הזמן שתחול עליו נזירותו. וכי כל ימיו יהיה הוא נזיר? אולי רק שעה אחת בלבד? הרי הוא סתם ולא פירש. מה הדין בזה? אומרת הגמרא (נזיר ה' סע"א ועוד): 'סתם נזירות שלושים יום'. אם הוא לא קצב את הימים, ולא גילה בהדיא ובפירוש כמה מספר הימים שרוצה שתחול עליו הנזירות שלו, הרי שחלה עליו הנזירות למשך שלושים יום. ואומרת הגמרא (שם) המקור של הדין הזה, (שהרי אינו מפורש בפרשת נזיר), הוא מהפסוק שהזכרנו 'קדוש יהיה' (במדבר ו ה), 'יהיה' בגימטריא שלושים. וכבר המפרשים העירו, שהדבר פלא, שהלכה כל כך יסודית בענייני נזירות, אינה מפורשת בתורה כלל, אלא נזקקים אנחנו להשתמש במידת נוטריקון גימטריא, כדי להוציא וללמוד את ההלכה הזו. ואילו בפרשה שאחרי זה, פרשת הנשיאים, התורה מאריכה בהפלגה יתירה. חוזרת על הקרבנות של כולם שהם אותו דבר בדיוק. מה ראתה כאן התורה, להאריך בהפלגה יתירה כל כך לכאורה בפרשת הנשיאים. הלא היה אפשר לקצר, לומר, 'ביום הראשון הקריב נחשון בן עמינדב', ולפרט את סדר הקרבנות שלו, ואחר כך לקצר, 'וביום השני הקריב כך נשיא שבט יששכר' וכן הלאה בשאר הימים. כך בשני פסוקים היינו מסיימים את כל פרשת הנשיאים. אבל התורה האריכה כאן בהפלגה יתירה, וזה תימה מה רצה ריבון העולמים ללמד אותנו בזה?! מה ראתה התורה להאריך בזה?!

והמוסר השכל - לימד אותנו הגר"ח פאלאג'י זצ"ל - כי כך היא דרכו של היצר. הוא מבקש ממך רק 'כוס' אחת, ודרכה הוא מכניס לך את כל מה שהוא רוצה.. לך גם את ה'כוס של קידוש' אסור לך לתת לו. אל תיתן לו כל 'אחיזה' אצלו. כי אם תיתן לו 'אחיזה כל דהוא' היצר כבר יעשה דרכה כל מה שרוצה.

'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום'

אלא מפורסמים דברי רבינו הגדול בעל 'חפץ חיים' זצ"ל (וע' חפץ חיים על התורה פרשת נשא עמוד קצד), שמאריכות התורה בפרשת הנשיאים יש לנו מוסר נפלא, ולקח גדול. ירדה התורה לסוף דעת בני אדם, ורצתה ללמד אותנו יסוד גדול בתורה ובמצוות. לכאורה היה מן הראוי, וכך היה נכון, שהתורה תקצר, ולא תאריך כל כך בפרשת הנשיאים. אלא, שהיה כאן חשש של הרגשה לא נעימה לשאר הנשיאים, שאותם פטרה התורה וכתבה שעשו 'כאשר היה אצל נחשון', ואילו את נחשון, את הראשון, פירטה התורה בהרחבה, מה הקריב ומה הביא. ויש כאן חשש של 'חלשה דעתו', חשש של 'תרעומת', שיהיה כאן חסרון ב'שלום', ו'מידת השלום' תפגע, לפיכך אמרה תורה, נאריך נרחיב נפרט ונפרש בכל נשיא ונשיא את אותו הדבר בדיוק, רק כדי שלא יהיה מבוא ואופן של 'תרעומת', של 'קפידות' ו'טרנויות', של פגיעה ב'מידת השלום'. מפני כך מצינו בפרשת הנשיאים הרחבת הדברים בהפלגה יתירה באופן היוצא מן הכלל, מה שלא מצאנו 'חבר ורע' לזה בכל פרשיותיה של תורה. ללמד אותנו גודל יקרת ומעלת ה'שלום'. זהירות ב'בין אדם לחבירו'. שלא יהיה מקום ל'תרעומת', ל'קפידא', שלא יהיה 'סדק כל דהו' במידה היקרה והנפלאה של 'שלום'. 'לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום' (סוף עוקצין). זה ה'כלי מחזיק ברכה'. וזה 'נפקא מינה' גדולה 'למעשה' לכל אחד ואחד מאיתנו.

הכל נמצא בתורה, רק צריכים להבין מה רוצה התורה. כי באמת הכל כתוב בתורה. 'הפוך בה והפוך בה דכולה בה' (אבות פ"ה משנה כב). ומפרש החסיד רבינו יונה בפירושו על מסכת אבות (שם), שכל חכמות העולם נמצאים בתורה. "חזור על דברי תורה שכל חכמת העולם כלולה בה". מי שבאמת עוסק בתורה לשמה, הוא יראה וימצא בה את הכל.

כי באמת בה נמצא הכל. רק צריך להפוך בה'. להיות 'מהפך' בתורה, וכך הוא יראה את הכל. הן בענייני 'מוסר' ו'יראת שמים טהורה', והן בשאר ענייני דעלמא. רק צריכים את העיניים בטהורות של העוסק בתורה לשמה כדי שנדע מה כתוב, וכדי להוציא את הדברים מהפסוקים 'הלכה למעשה'. [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק ל (פרשת בחוקותי תשע"ט, עמוד כ והלאה). ע"ש]. ה'חפץ חיים' ע"ה היה צופה ורואה בתורה את הכלי.



ג. התכונות של עשו ושל ישמעאל במלחמה

ראיתי מובא (החפץ חיים ופעליו ח"ג עמוד תתתה) סיפור פלא על רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל. לפני כמאה שנה ויותר, פרצה מלחמה, בין 'רוסיה' ו'טורקיה', (מלחמה ידועה), והמלחמה נמשכה ונתארכה תקופה ארוכה, והיה איזה 'כתב צבאי' שהלך לראות ולספר מה קורה ב'שדה המערכה', והוא סיפר שהוא השתתף בכמה מלחמות של הטורקים והרוסים וכו', והוא הבחין בדבר מעניין, דבר פלא, אם המלחמה הייתה של 'הסתערות', מלחמת פנים אל פנים, כשהחיילים מסתערים זה על זה - תמיד היו מנצחים ה'רוסים'. אבל, אם זו הייתה מלחמה של 'קליעות', של 'יריות' אחד על השני, (לא 'הסתערות' פנים אל פנים), תמיד היו ה'טורקים' מנצחים. וזה דבר מתמיה, בלי סיבה וטעם.

באו וסיפרו את זה ל'חפץ חיים', אמר להם: 'מה הפלא? הרי זה מפורש בחומש!!..', (כולנו קראנו חומש, אבל לא ראינו שם לא את 'טורקיה' ולא את 'רוסיה'...), והסביר דבריו: 'הרי הברכה של עשו היא 'על חרבך תחיה' (בראשית כו לט). והברכה של ישמעאל הייתה 'רובה קשת' (בראשית כא כ). וממילא, ה'רוסים' שהם צאצאים של 'עשו', וכשיש מלחמה ו'הסתערות' שזה מלחמה של 'חרבות', ידו של עשו על העליונה, כי זה הברכה שלו 'על חרבך תחיה'. אבל ה'טורקים' הם הצאצאים של ישמעאל, והברכה שלו 'ויהי אלהים את הנער, ויגדל וישב במדבר, ויהי רובה קשת', [ומוסר השכל גדול למד מכאן הגאון ר' חיים שמואלביץ זצ"ל:

שאלת ה'אור החיים' טעם שהוקדם שבט יששכר לראובן הבכור בהקרבת קרבנות הנשיאים

ובאמת בפרשה הזו של הנשיאים, אדם קורא ונראה שאין מה לחדש וללמוד בזה. (אפילו רש"י קיצר. בתחילה, אצל 'נחשון בן עמינדב' הוא מפרש ומבאר, אבל אצל שאר הנשיאים, כיון שהדברים חוזרים ונשנים, לא פירש, כי הכל כבר מפורש). אבל רבינו חיים בן עטר זצ"ל, ה'אור החיים' הקדוש, הראה נפלאות מתורת ה' בפרשה זו של הנשיאים. הראה לנו שיש עוד מה ללמוד, ויש עוד מה לעיין ולחדש בפרשה הזו. הנשיא הראשון שהקריב את קרבנו, היה 'נחשון בן עמינדב', שהוא היה נשיא שבט יהודה, והטעם שהוקדם לשאר השבטים, לפי שהוא מסר נפשו וקפץ ראשון לתוך הים. אבל, שואל ה'אור החיים', בשלמא ביום הראשון הקריב 'נחשון בן עמינדב' משבט יהודה, מהטעם שהזכרנו, אבל ביום השני הנשיא היה נשיא שבט יששכר נתנאל בן צוער (במדבר ז יח), וביום השלישי הקריב הנשיא של זבולון, אליאב בן חלון (במדבר ז כד), ורק ביום הרביעי הקריב הנשיא של שבט ראובן, אליצור בן שדיאור (שם פסוק ל), ואחר כך שמעון (שם פסוק לו) והלאה. יש להבין, הרי הטעם שהקדימה התורה את נחשון נשיא שבט יהודה, מפני שקפץ לים וכו', ובדין הוא שיטול שכרו. אבל שאר הסדר של הקרבת הקרבנות היה צריך להיות לפי סדר שנולדו השבטים, תחילה ראובן, ואחר כך שמעון וכו'. ואחרי יהודה, שהוקדם מטעם הזכייה שזכה, היה צריך ראובן להביא קרבן אחריו. אבל בתורה מפורש שבא אחריו 'נתנאל בן צוער'

הרי שאף שהוא קיבל 'סייעתא דשמיא', ויהי אלהים את הנער', אבל מה הוא עשה עם ה'סייעתא דשמיא' הזו? עומד ביער וצד אנשים וחיות... 'רובה קשת'. 'שודד', 'ליסטים', 'פרא אדם'. לפעמים הקב"ה נותן עזרה ו'סייעתא דשמיא' לאדם, צריך האדם לדעת לכון את זה למטרות טובות וראויות]. ואם זו הברכה שלו, מוכרח שהוא ינצח במלחמה של 'קליעות'. הרי לך שהכל מפורש בחומש.

נשיא שבט יששכר, ואחר כך נשיא שבט זבולון. מה הטעם בזה? מפני מה הקדימה אותם התורה?

כיון ששבט יששכר בן תורה - הוקדם לפני ראובן ה'בכור' והתירוץ לזה, אומר ה'אור החיים' הק', "הקדים שבט יששכר, לצד היותו בן תורה, הורם שבטו וקדם לראובן הבכור". כלומר, אף על פי שראובן הוא ה'בכור', אבל אצלנו המעלה היותר גדולה מכל המעלות זו 'תורה'. ויששכר הוא שבט התורה. ו'כתרה של תורה' גדול יותר (הרמב"ם רפ"ג מהל' ת"ת, וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק ט, פרשת ויחי תשע"ט, עמוד ה והלאה). ולכן מיד אחר נשיא שבט יהודה, שהיה צריך להיות בראש, מפני הזכות שקפץ למים תחילה, בא שבט יששכר. זו המדרגה והקנין האמיתי.



'יששכר' מלשון 'יש - שכר'

ה'אור החיים' הקדוש בפרשת פנחס (כו כג), מבאר שהטעם שנקרא שבט התורה 'יששכר', מלשון 'יש - שכר', כיון שהמתעסק בתורה ובקניינים רוחניים, יש לו שכר, יש לו ה'קיום'. זה ה'שכר' האמיתי, לבד מה שמצפה ומחכה בעולם הנצח לעמל ומתייגע בתורה. הוא זוכה

ד. 'תושיה' מלשון 'יש'

ה'אבן עזרא' ע"ה בפירושו למשלי (א ז) מפרש מדוע התורה נקראת 'תושיה'? כך מצינו בפסוקים ב'איוב' (יא ו) וב'משלי' (א ז, א יד ועוד), [ומפורסמים דברי רבותינו בגמרא (סנהדרין כו:)] שהתורה נקראת 'תושיה' לפי שהיא מתשת כוחו של אדם. צריך ללמוד תורה עם כל הכוחות. 'תושיה' מלשון 'יש'. הדבר היחידי שאפשר לקרוא לו 'יש', שאכן הוא קיים ונמצא באמת, ועומדת לעד, זה 'תורה'. והשאר 'ישא הרוח'. שאר כל הקניינים אין בהם ממש, הם קניינים חוצייים

לש"י עולמות, וכמו שמבאר ה'אור החיים' הקדוש (בפרשת פנחס שם). מי יכול לתאר ולמלא השכר שיש לעמלי תורה בעולם הבא. הרי אנחנו יודעים שהשכר המתועד לעמלי תורה, הוא מה שאין הפה יכול לתאר (ברכות לד:). [א"ה: וראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק ל (פרשת בחוקותי תשע"ט, עמוד כו) מדברי הרוח חיים זצ"ל].



הוקדם 'זבולון' לפי שהוא תומך ב'יששכר' שיעסוק בתורה
מוסיף ה'אור החיים' הק' עוד חידוש, "ולא זו בלבד" שהקדימו את
שבט יששכר, "אלא גם זבולון" הוקדם לראובן ה'בכור', מה
הטעם בזה? "המחזיק בידו ללמוד, דכתיב שמח זבולון בצאתך ויששכר
באהליך (דברים לג יח), ישב בצילו וקדם לראובן". כיון שהיה זבולון מחזיק
 ידיו של 'יששכר' שיוכל לעסוק בתורה, לכך הקדימה אותו התורה. 'כי
 בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב). לכן 'זבולון' הולך בצוותא בד בבד
 וביחד עם 'יששכר'. ורבותינו כאן במדרש האריכו הרבה במעלת
 ה'תמכין דאורייתא'.



'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך'
מה כוונת הפסוק 'שמח זבולון בצאתך'? מה הפירוש 'בצאתך'?
 הפירוש הפשוט, התורה מלמדת שכאשר ה'זבולון' יוצא לעסקים
 שלו - הוא צריך לשמוח, 'שמח זבולון בצאתך', תשמח, אתה הולך

מהאדם, חוץ ממנו, ואפשר לאבד את כולם ברגע אחד. [וכבר הזכרתי המעשה
 על רבינו יצחק אברבנאל זצ"ל - ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו
 ליעקב חלק כ (פרשת פקודי תשע"ט, עמוד יא והלאה). ע"ש].

ועובד למלאכתך, ואתה תומך בתורה, ונמצא שיש לך את החלק של ה'תורה'. אבל המפרשים ביארו (פני דוד פרשת וחי אות יג, שם עולם ח"ב שער ההתחזקות בוף פרק ו בהערה, ליקוטי יהודה פרשת וזאת הברכה עמוד תז), 'שמח וזולון בצאתך', היינו בצאתך מהעולם הזה, תשמח בחלק הגדול המצפה לך לחיי נצח לעולם הבא.



לדעת במה 'להשקיע' כאן בעולם הזה ממומונו וכמה צריך להרעיש על הדבר הזה. שזה באמת ה'יש - שכר' האמיתי, זה באמת יישאר איתו לעולם הבא. את כל השאר אדם יכול להפסיד. מה הוא קונה 'קנין' אמיתי, זה ההשקעות ה'רוחניות' שלו, 'תמכין דאורייתא', 'צדקה', 'חסד'. שיהיה האדם 'בר דעת' ויהיה חכם וידע היכן 'להשקיע' את כספו, היכן 'להשקיע' את ההשקעות האמיתיות. וצריכים להדגיש, שבעניינים הללו יהיה בטוח לבו של האדם שמעולם לא יהיה לו שום פסידא, שום נזק, שום הפסד, כי 'מעשה הצדקה שלום' (ישעיה לב יז), ואין דבר רע מתגלגל על ידי תורה ומצוות (וע' רמב"ם הל' מתנות עניים פרק י ה"ב). כל ה'צדקות' שאנחנו נותנים זה רק 'דומיא', זה רק נראה לנו ש'אנחנו' נותנים. וכי הכסף שיש לך, זה שלך? בורא עולם נתן לך את זה - ואתה סך הכל מחזיר.



תומך תורה קונה לעולם הבא גם 'ידיעת התורה' וכבר מפורסמים דברי רבותינו הקדמונים - בעל הרוקח (בספר סודי רזא, הובא בס' מעיל צדקה סי' אלף תשה) ועוד (וראה דברי רבינו שליט"א בספר תורת יעקב סי' רמא אות א) - שחלקו ושכרו של התומך בתורה, ה'זולון' המסייע ל'יששכר', חלקו ופעולתו שתהיה לו לחיי הנצח גם 'ידיעת

התורה'. זה לא רק שיהיה לו שכר, שזוכה לקום בתחיית המתים (כתובות קיא:) וכל שאר מעלות טובות. אלא גם יהיה לו את עצם ידיעת התורה. מה שלומד ה'יששכר', יטול ה'זבולון' פלגא. יהיה לו 'ידיעת התורה'. מה שהוא ישב ב'גן עדן' יחד עם הצדיקים, 'בצל החכמה בצל הכסף', לא סתם ישב שם בלא 'ידיעת התורה', אלא יהיה לו 'ידיעת התורה' בדיוק כמו של אותו תלמיד חכם שהוא החזיק ותמך בו שיוכל לעסוק בתורה.



התרומה להצלת ישיבת ואלאזין

להתבונן ולהבין היטב, אם אדם 'בר דעת' מה הוא יכול לזכות אם הוא משקיע את ממונו ב'החזקת תורה'. וכך היו עושים בדורות שמלפנים. מעשה היה (הובא בספר אוזניים לתורה שמות פרשת ויקהל עמוד שכא) עם ישיבת ואלאזין שהקים ופתח אותה הגאון ר' חיים ואלאזינער זצ"ל, והיא עמדה קרוב לתשעים שנה ויותר. והיה זמן שמצב הישיבה היה קשה כל כך, עד שעמדה להסגר. והגאון ר' חיים מבריסק זצ"ל (שהיה כידוע ר"מ בישיבה, היה מוסר שיעור בישיבה בכל יום), נסע ל'מינסק' (העיר הסמוכה), שהיה שם 'גביר' גדול, קראו לו רבי ברוך זלדוביץ, שהוא היה בעל עסקים גדולים עם המלכות ב'רוסיה', והיה עשיר מופלג (מגדולי ה'גבירים' בדור שמלפנים, לפני כמאה שנה), והוא היה מאלו שלמדו בישיבה בעבר. בא אצלו ר' חיים בריסק, אמר לו: 'רבי ברוך, המצב בישיבה

ה. אין חלקו של 'יששכר' נגרע בגלל 'זבולון'.

וכבר לימד אותנו ה' אור החיים' הקדוש בפרשת כי תשא (ל יג), שאין זה מגרע מחלקו של הלומד, מחלקו של 'יששכר'. שקל הקודש כפול היה (בכורות ה.), והרי זה כמדליק 'נר' מ'נר', ונר ראשון אינו חסר. אבל 'שכרו איתו ופעולתו לפניו' (ישעיהו מ י). [וע"ע בדברי רבינו שליט"א בספר "אורייתא" ח"א (סי' ט). ע"ש].

ממש סכנה נוראית. עומדים חלילה לסגור את הישיבה, החובות הסתרגו עלינו, ואי אפשר להמשיך כך!'. שאל אותו: 'ולכמה כסף זקוקה הישיבה?', אמר לו ר' חיים בריסק: 'שלושים אלף רובל!'. אמר לו אותו גביר, 'תשב אצלי חודש ימים, ובעזר האל וישועתו אני משיג ומסדר את כל הסכום'. וכך היה. הוא היה בעל עסקים עם הרבה שותפים וכו', ואחרי חודש הביא לו שלושים אלף רובל להחזקת הישיבה. בירך אותו ר' חיים בריסק בכל הברכות האמורות בתורה, ונסע חזרה לישיבה. בכך הוא הציל את הישיבה.

תביעה ל'דין תורה'..

לא עברו ימים רבים, ורבי ברוך עם השותף שלו (יש אומרים שזה היה אחיו), באו לואלז'ין, לפני ר' חיים, ל'דין תורה'. שאל אותו: 'מה קרה? מי התובע ומי הנתבע?', קם ה'שותף' ואמר: 'אני התובע, ורבי ברוך הוא ה'נתבע'. והתביעה היא על מה שכבודו (ר' חיים בריסק) היה אצלנו לפני איזה זמן, וביקשת תרומה של שלושים אלף רובל והוא נתן לך את הכל. ואני תובע אותו על זה, אני שותף שלו, ולכן גם לי מגיע הזכות בהחזקת הישיבה, ואני רוצה לתת חצי מהסכום, חמש עשרה אלף רובל! ולמה הוא נתן את כל הכסף?'. פנה ר' חיים ל'נתבע', שאל אותו: 'מה אתה משיב?', אמר לו: 'אני שותף ב'עסקים', אבל אני לא שותף ב'מצוות', הם שלי לבדי. אם אני קונה קרקע או מוכר קרקע, בזה אנחנו שותפים. אם כורתים 'יער' וכל כיוצא בזה, הכל חצי חצי. אבל בעסקי מצוות הכל שלי. ואם באה לידי מצוה כזו, אני נותן את הכל משלי!'. אמר לו ר' חיים: 'הצדק עמך!'. והוסיף ושאל אותו: 'אבל אם באמת כל הכסף היה כסף שלך לבד, למה הייתי צריך להישאר אצלך חודש שלם עד שנתת לי את השלושים אלף רובל? הרי אם זה משלך, היית נותן לי את זה מהיום הראשון!'. אמר לו אותו גביר: 'חודש שלם היה לי מלחמה עם היצר עד שנתתי לך את הכסף הזה.. וכי הרב חושב

שזה ברגע אחד בא?.. חודש שלם מלחמה 'כן אתן' 'לא אתן'.. עד שהצלחתי לנצח את היצר שלי!..!

כל התורה שלמדו מכוחו נזקפת לזכותו

הרי לנו שעם ה'ממון' שלו קנה את חלקו לעולם הבא. כל התורה שלמדו בישיבת ואלוז'ין, וכל מה שחידשו וכו', הכל מכל כל, נזקף לזכותו של אותו עשיר. וייתכן שגם ה'שיחה' הזו מכוחו. שאני תלמידו של הגאון האדיר ר' נחום לסמן זצ"ל, שהוא תלמידו של הגאון ר' ברוך בע"ר זצ"ל, שהוא תלמידו של הגאון ר' חיים בריסק זצ"ל, ונמצא שאף אנחנו כאן בשיעור צאצאים ותלמידים של ה'ישיבה' הזו, ישיבת ואלוז'ין. וגם ב'שיחה' הזו הוא מקבל את חלקו בעולם הבא. וזה מוגיע לו בצדק. ללמדך מה אדם יכול להרוויח אם הוא יודע במה 'להשקיע' את הממון שלו.



טעם הדבר שהוקדם שמו של נשיא יששכר לתוארו כנשיא יששכר עוד מוסיף ומבאר ה'אור החיים' הקדוש, דיוק נפלא, לשון הפסוק הוא 'נתנאל בן צוער, נשיא יששכר', הנשיא היחידי שקודם כל הזכירו את שמו ואחר כך את ה'תואר' שלו, זה 'נתנאל בן צוער', קודם אמרה תורה את שמו, 'נתנאל בן צוער', ואחר כך מה ענינו 'נשיא שבט יששכר', מה שאין כן בשאר נשיאים שהקודם תחילה את ה'תואר' שהוא 'נשיא', ואחר כך הוזכר שמו, מה פשר השינוי בזה?

'לעשות לו גדר המעלה גם בלא חשיבות הנשיאות'

בא ללמד אותנו שהמעלה של יששכר היא מעלה עצמית גם בלא היותו נשיא, "הקדים הזכרת שמו לזכרון הנשיאות, לעשות לו גדר המעלה גם בלא חשיבות הנשיאות", יש לו את המעלה שלו, מעלת 'כתרה של

תורה', "מה שאין כן כל שאר הנשיאים שהקדים זכרון הנשיאות לשמם", כל שאר המעלות שיש להם הם מחמת ה'נשיאות' שלהם, אבל ביששכר גם בלא שיהיה 'נשיא' יש לו את המעלה של תורה. וזו הערה נפלאה למתבונן.



'אין טוב אלא תורה'

ומוסיף ה'אור החיים' תתבונן גם על השם של 'נתנאל בן צוער' נשיא שבט יששכר, מה הכוונה בזה, אמנם כך קראו לו ב'ברית', אבל רמז גדול יש כאן, "ובשמו הזכיר זכרון התורה ואמצעות קניינה", ב'שם' של 'נתנאל בן צוער' רמזו זכרון התורה ואמצעות קניינה, "זכרון התורה נתנאל, נתן אל", שבורא עולם נתן לנו את הדבר היותר טוב שיש, "על דרך אומרו כי לקח טוב נתתי לכם" (משלי ד ב), וזה קאי על התורה (ברכות ה.), ואמרו המפרשים, שאין לך דבר 'טוב' אמיתי רק 'תורה', כל שאר מה שאנחנו קוראים 'טוב', אתה יכול למצוא 'טוב' ממנו, בכל העניינים. (העסק הזה טוב, אבל אולי יש יותר טוב.. וכן הלאה). ה'טוב' האמיתי שאין 'טוב' ממנו, זה ה'טוב' הזה, 'כי לקח טוב נתתי לכם'.

קנין תורה על ידי ייסורים

ואיך קונים אותה? "אמצעות קניינה" של התורה הקדושה, "בן צוער", כי 'בן' הוא קשר בל ייפסק [ראה דברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק ל (פרשת בחוקותי תשע"ט, עמוד ח הערה ב). ע"ש], ו'צוער' לשון צער, "שאין התורה נקנית אלא על ידי ייסורים, כך היא דרכה של תורה אדם כי ימות באהל". רק על ידי ייסורים. שלוש מתנות טובות שקיבלנו - נתנם הקב"ה על ידי ייסורים (ברכות ה.).



להמית את החיים הגשמיים

וגדרם של 'יסורים', הוא כמו שה'חזון איש' זצ"ל באיגרותיו מביא שצריך להמית את החיים הגשמיים "הנטיה מפשוטו של החיים, לעומקו של החיים, לתוך תוכו של החיים" (קובץ איגרות ח"א איגרת ג), שזה לא יהיה 'תופס' אצלו, שלא תהיה לו 'מציאות' נוספת זולת מציאות של 'תורה'. הגמרא אומרת (כתובות קד.), בשעת פטירתו של רבינו הקדוש, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, 'ריבנו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה, ולא נהייתי אפילו באצבע קטנה', כך הוא העיד על עצמו. והתוספות (שם ד"ה לא נהנתי) הביאו מדברי רבותינו במדרש (וע' תנא דבי אליהו רבה פרק כו), "עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו". כי העניינים הללו של בקשת הנוחיות, ובקשת תשלומי התענוגות על הצד היותר טוב, הם 'מחריבים' לתורה. [א"ה: וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס "תורה וחיים" (עמוד טו והלאה). ע"ש]. כי התורה נקנית על ידי יסורים.

וישנם ייסורים גם בעצם הלימוד. לדוגמא, כשאין לאדם 'חשק' ללמוד. כשיש לאדם 'חשק' והוא לומד ו'נהנה', זה טוב מאד, אבל לפעמים קורה ואין 'חשק'. ואף על פי כן הוא מתגבר ועוסק בתורה. הוא אם הרב מאריך ב'שיעור' יותר מדאי.. גם זה 'יסורים'. אשריו של מי שהייסורים שלו מה'תורה'. ורק על ידי זה קונים תורה. ה' יהיה בעזרנו, לזכות לקנות תורה באמת, להיות עמלי ותומכי תורה, ברוך ה' לעולם אמן ואמן.



חידו"ת לפרשת נשא

א. בענין אם נהגו נגעים במדבר

במדבר (ה' א'): "וידבר ה' אל משה לאמר, צו את בני ישראל, וישלחו מן המחנה כל **צרוע** וכל זב וכל טמא לנפש, מזכר עד נקבה תשלחו, אל מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שכן בתוכם, ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם אל מחוץ למחנה כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל".

ומפורש באר היטב שנגעים והלכות נגעים נהגו במדבר. [ועיין דבר יקר ומאיר באור יקרות וקפאון בדברי הגאון הכהן הגדול מאחיו רבינו מאיר שמחה זצ"ל בדקדוק המקרא **כאשר דבר** ה' כן עשו בני ישראל, ודפח"ח זיע"א].

ושם בספר במדבר (י"ב א' ואילך): "ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח וגו', ויחר אף ה' בס וילך, והענן סר מעל האהל, והנה מרים מצורעת כשלג, ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת, ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף, ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים, והעם לא נסע עד האסף מרים".

הרי לנו מפורש בתורה הכתובה שנהגה צרעת והלכות צרעת בהיות בני ישראל במדבר, וכנ"ל גם מהפוסקים שם בפרק ה'.

ובזאת העידו רבותינו ז"ל בתורה שבעל פה, עיין מסכת ברכות (נ"ד סע"א): "תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל" עיין שם.

וביוצא בזה במדרש תנחומא (פרשת מצורע ס"ד): "על אחת עשרה דברים הנגעים באים על האדם, על עבודה זרה, ועל המעיד עדות שקר וכו', על עבודה זרה מנין שבשעה שעשו ישראל את העגל לקו בצרעת, שנאמר וירא משה את העם כי פרוע הוא, ונאמר במצורע וראשו יהיה פרוע, ועל המעיד עדות שקר מנין שעל שהעידו ישראל עדות שקר ואמרו אלה

אלהיך ישראל לקו בצרעת שנאמר צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה וגו' וכן הוא אומר וירא משה את העם כי פרוע הוא". [ויש להבין אחר שלקו בצרעת על עצם עשיית העגל, תו למה לי שלקו בצרעת על אומרם אלה אלהיך ישראל, וי"ל].

ובמדרש במדבר רבה (פ"ז ס"ב): "אמר הקב"ה הלויים שכבדוני יהיו אצלי, אבל אותן שטעו בעגל הם ילקו בצרעת שנאמר וירא משה את העם כי פרוע הוא", ושם (פ"ח ס"ג): "עובדי העגל ביוזי עשה להם שלקו בצרעת ובזיבות ושלחם מן המחנה שנאמר וישלחו מן המחנה" ע"ש. [ולכאורה משמעות הדברים כאן שלקו בצרעת על שעבדו לעגל, ומדברי רז"ל במדרש תנחומא דלעיל הצרעת שלקו בה ישראל היתה על עצם עשיית העגל וי"ל].

וכן במדרש במדבר רבה (פ"ז ס"ד): "וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו', מהיכן באת עליהם הצרעת, רבי יהודה ב"ר סימון אמר מן מעשה העגל, ורבותינו אומרים מן המתאוננים, לדעת רבותינו מן המתאוננים באת עליהם הצרעת כיצד בשעה שהוריד להם האלהים את המן" וכו' עיין שם.

עוד מצאתי בספר בעלי התוספות על התורה בפירוש ריב"א ויקרא (י"ד ל"ד): "כי תבואו אל הארץ ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם", תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ מה שאין כן בנגעי אדם ונגעי בגדים לפי שבמדבר לא היו להם בתים, אבל נגעי אדם ונגעי בגדים היו יכולים להיות אף במדבר, כך פירש רבי משה מקוצי".

וראיתי בספר תפארת שלמה על התורה בליקוטים בסוף הספר (פרשת תזריע דקס"ו רע"ד): "נגע צרעת כי תהיה באדם והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים (ויקרא י"ג ב'), כל הנגעים לא היו רק עד אחר שכבשו ארץ ישראל, ואז לא היה אהרן הכהן שמת במדבר, אך אנחנו אומרים "בקדושתו של אהרן" שכל הכהנים הם הכח שלהם שמברכים את ישראל הוא מכח אהרן. וזה והובא אל אהרן" עכ"ל.

ועם שאיני כדאי בעניותי לא הבנתי דברי קדשו ז"ל, והמעייין יבחין ויראה מדעתו מה שיש לעמוד בדברי קדשו ז"ל וצ"ב, וקצרת.

ודע דמה שכתב הריב"א ז"ל שנגעי בגדים נהגו במדבר כנ"ל, ומשמע דסבירא ליה דנגעי בגדים נוהגים גם מחוץ לארץ ישראל, ולכאורה

מידי מחלוקת לא יצא כי ראיתי לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בפירושו לתורה ויקרא (י"ג מ"ז) שכה כתב: "אני חושב בנגעי הבגדים שלא ינהגו אלא בארץ, ולא הוצרך למעט מהן חוצה לארץ כי לא יארעו שם לעולם", והובאו דבריו בפירוש בעלי התוספות על התורה מהדורת "מושב זקנים" שם, ובפירוש הטור על התורה ויקרא שם, ועיין בזה בספר מנחת חינוך מצוה קע"ב אות ט') ונתבאר במקומו בס"ד.

ב. בענין וידוי על עבירת אונם

תשמ"ח.

במדבר (ה' ו'): "דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעל מעל בה' ואשמה הנפש ההוא, והתודו את חטאתם אשר עשו והשיב את אשמו בראשו וחמישתו יסף עליו ונתן לאשר אשם לו".

וכתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות תשובה (פ"א ה"א): "כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא, שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים. וידוי זה מצות עשה כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים, שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו וכן החובל בחבירו והמזיק ממונו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם".

מחזור ליום הכיפורים: "על חטא שחטאנו לפניך באונס". ובספר שדי חמד אסיפת דינים מערכת יום הכיפורים (סימן ב' אות כ') כתב: "בנוסף

על חטא שאומרים על חטא שחטאנו לפניך באונס, לכאורה קשה דהא אונס רחמנא פטריה כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר, ואינו בגדר חטא כלל, והמפרש [מהר"א ירושלמי ז"ל] במחזור רומניא [ונציא רפ"ג] פירש שהכונה שאנסוהו גויים לעבור על אחת ממצות האמורות בתורה ואם לא יהרגוהו, והיא מהמצוות שיעבור ולא יהרג, וכן פירש רבינו דוד אבודרהם ע"ש, והרב בית דוד און"ח (סימן תל"ז דק"ד ע"ב) הקשה עליהם דלמה יתודה והרי יפה עשה וכדין עשה שיעבור ואל יהרג, ועיין שם מה שכתב לפרש.

ונראה ליישב בס"ד דברי רבותינו הקדמונים ז"ל, דהנה קיימא לן אנוס רחמנא פטריה, וגדולי רבותינו ז"ל חקרו בביאור הדבר, אם הכוונה דרחמנא פטריה מ"עונש", אבל מכל מקום מעשה איסור אכתי איכא, או דילמא כל דהיה אנוס אמרינן דאף מעשה איסור לא היה כאן והוי כעושה מעשה היתר.

ורבינו הגדול הפני יהושע ז"ל שבת (ס"ח ב' בד"ה אבל תינוק) כתב: "אף על גב דאנוס רחמנא פטריה, היינו כגון מיתה או מלקות וממון, אבל בקרבן אפשר דחייב, דכפרה מיהא בעי כדאשכחנא לקושטא דמילתא דרבנן מחייבי [לתינוק שנשבה] בקרבן אף על גב דאנוס הוא", ע"ש.

ובס"ד יש לי להביא מקור נפתח לזה, דהנה גבי וידוי שעיר המשתלח שנינו בספרא (פרשת אחרי מות פרשתא ד' ה"ז): "אין לי אלא ודאיהם, ספיקותיהם, ואנסיהם, שגגותיהם מנין - תלמוד לומר עונות לכל עונות. פשעיהם לכל פשעיהם. חטאתם לכל חטאתם", והובא בילקוט שמעוני שם (רמז תקע"ו).

ומפורש בספרא שהכהן הגדול היה מתודה על השעיר המשתלח על **אנסיהם** דישאל, ופירש רבינו המגן אברהם ז"ל בזית רענן על הילקוט שם: "אנוסיהן אפילו באה עבירה בידו באונס", וכיוצא בזה כתב בביאור החפץ חיים שם: "אנסוהו לעבור עבירה".

והנה אם נאמר שאונס רחמנא פטריה פירושו מכל וכל ואין כאן גם מעשה איסור כלל, "ואינו בגדר חטא כלל" כלשון השדי חמד ז"ל, אם כן מדוע ולמה הכהן הגדול מתוודה על השעיר המשתלח על אונסים דישאל, אבל לפני יהושע ניחא דכפרה מיהא בעי ולכן מתוודה גם על האונסים ודוק.

עוד מצאתי בס"ד לרבינו הרמ"ע מפאנו ז"ל שבספרו כנפי יונה ח"ב (סימן קי"א) כתב שמי שאכל **באונס** מאכל אסור הרי זה פוגם נפשו ע"ש. וכן כתב עוד בספרו תיקוני תשובה (מהדורה תנינא פרק י"ט) ע"ש. ובספר של"ה הקדוש (מסכת יומא, הלכות תשובה ד"ה וכתב) כתב: "אמרו רבותינו ז"ל בירושלמי מעשה בריכה אחת שנשכית לבין הגויים, וכשפדאיה הטבילה על מה שהאכילה איסורים ע"ש. הא קמן דאפילו מי **שנאנס לעשות איסור** צריך טבילה, קל וחומר מי שעושה איסור ברצון" ע"ש.

ודברי רבותינו הרמ"ע ז"ל והשל"ה ז"ל יובנו היטב עם מה שהבאנו דאנוס רחמנא פטריה **מעונש**, אבל מיקרי מעשה ושם איסור, ועיין בספר עלי תמר לירושלמי שביעית (פ"ה ה"ב, דפ"א רע"א) ע"ש.

ועם האמור דגם בעבירת אונס יש צד שצריך כפרה - יובנו היטב דברי רבינו דוד אברהם ז"ל והרב המפרש מהר"א ירושלמי ז"ל ודוק.

ובעת מצאתי בספר הקדוש פלא יועץ (סוף ערך שוגג) שכה כתב: "החוטא באונס נהי שלא יענש דאנוס רחמנא פטריה, אבל על כל פנים הוא צריך לתקן את אשר עיות ולקנח את אשר לכלך, ועל כן אנחנו אומרים ביום הכיפורים בסדר וידוי על חטא שחטאנו לפניך באונס, שגם אונס צריך תיקון בתשובה ושב ורפא לו" ודוק היטב.

ובקובץ התורני היקר אוצרות הסופר (גליון י"ג דף צ"ה) הובאו דברי רבינו החתם סופר ז"ל שבספר דרשותיו ח"א (דף קס"ו ד"ה בפ"ק) כה כתב: "אני רגיל לפרש על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון, פירוש שעלה לרצון לפני האדם האונס שנאנס לחטוא, כי יש לו להצטער על שאירע לו אונס כזה" עכ"ל.

ובעיקר החקירה אם אונס רחמנא פטריה הוא רק מעונש אבל איסור יש - עיין מה שכתב בזה בארוכה בספר כלי חמדה (פרשת כי תצא, דף רי"ז ואילך), ובספר בצפנת פענח על הרמב"ם (מהדורה תנינא דס"ו סע"ב) ע"ש, ושו"ת מהרש"ם ח"ז (סימן קפ"ה ד"ה ומ"ש, הראשון) בתשובתו לגאון חלקת יואב ז"ל, ובשו"ת חלקת יואב ח"א (קונטרס בעניני אונס ס"ס א') ועוד שם ח"ב (סימן צ"ד) ועיין שם בח"א (סימן א'), והגרז"ו לייטער ז"ל בספרו שו"ת ציון לנפש חיה (סימן קי"ב אות תפ"ה) כתב ברמב"ם הלכות איסורי ביאה (פ"א ה"ט) ובשו"ת מהרי"ק (שורש קס"ג) מבואר דפטור אף מקרבן ועיין ט"ז אה"ע

(ס"ס י"ז), ופלא על הפני יהושע ז"ל, אבל עיין היטב בצפנת פענח הנ"ל ובדברי הרמב"ם שהוא הביא שם ודוק היטב. [ועיין בחיבורי ברית יעקב (סימן י"ד) מה שביארנו בזה וצרף לכאן].

ובגוף הדבר אם אכילת איסור באונס גמור מטמטמת הלב, ראיתי בשו"ת ויצבור יוסף (סימן י"ב סוף אות ג') שציין בזה לספר קול הרמה והפרשה (דף צ"ד) ולקובץ תל תלפיות (שנת תרע"ו סימן כ', ושנת תרפ"ח סימן י'), ועיין לדו"ז הגאון רבי יוסף חיים ז"ל בשו"ת רב פעלים ח"ד (קונטרס סוד ישרים סימן ה'), במהדורות החדשות וד"ל, ובחיבורי ברית יעקב הנ"ל שם, ונתבאר במקום אחר בס"ד.

עוד דע כי ראיתי לרבינו השדי חמד ז"ל שם (ד"ה ומה) שעמד בענין מה שתקנו בידיו על חטא שחטאנו לפניך "בוידוי פה", דמה פירוש הדברים והביא דברי מהר"א ירושלמי ז"ל בפירושו למחזור רומניא דהיינו שמתודה ומפרסם חטאו, והביא שם דברי הגאונים בית דוד וטהרת המים שהקשו ותירצו בזה ע"ש.

ולא ידעתי מדוע לא פירשו בפשיטות שהכוונה שמתודה על עוונותיו בלא לב ודעת, ועל דא בעי סליחה וכפרה רבה, וכדכתב רבינו הרא"ש ז"ל בספר ארחות חיים (אות ל"ו) שיש לבקש סליחה על אומרו סלח לנו בלא כוונה ע"ש, והדברים קל וחומר ממה שכתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו כסא דוד (סוף דרוש י"ג דנ"ט סע"א): "ומי שאינו מכוין בתפילה רע ומר, שהרי אם ידבר עם חבירו ידבר בדעה שלימה כל אשר יצא מפיו לא יחטיא השערה, ואיך ידבר עם מלך מלכי המלכים הקב"ה ולבו כל עמו ולא ידע מאי קאמר ולבו הלך חשכים, ומאוד יחרד האיש ילפת בהעמיקו בדבר זה, כי הוא **עון פלילי עצום ורב מה שאין הפה יכול לדבר**" ודוק היטב. [ועיין בדברי רבינו החתם סופר זצ"ל הנוראים שהבאתי בחיבורי מנוחת שלום ח"ט (סימן כ"ז אות נ"ד) וצרף לכאן].

ואחר שנים יצא לאור הספר היקר "עבודת התפילה" על מחזור יום הכיפורים, ועיין שם מה שכתב לבאר ענין החטא באונס וחטא בודוי פה, גם יש לעיין במחזור היקר "אהלי יעקב" וכעת אינו לפני ואתה תחזה.

ג. בענין זכות תולה לה לסומה

במדבר (ה' כ"ז): "והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה ובאו בה המים המאריים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה והיתה האשה לאלה בקרב עמה, ואם לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע".

סומה (כ' א'): "נמחקה המגילה ואמרה איני שותה, מערערין אותה ומשקין אותה בעל כרחך, ואינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גדין, והם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה, אם יש לה זכות היתה תולה לה, יש זכות תולה שנה אחת, יש זכות תולה שתי שנים, יש זכות תולה שלש שנים, מכאן אומר בן עזאי חייב אדם ללמד את בתו תורה שאם תשתה תדע שהזכות תולה לה".

ופירש רש"י ז"ל שם: "תדע שזכות תולה לה, תראה ותלמד בפרשת סוטה שהזכות תולה דילפינן מונקתה ונזרעה זרע, ונקתה על ידי זכויות כדי זריעת זרע תשעה חדשים ויש אומרים יותר".

ואמרו בתלמוד שם (כ' ב'): "זכות דמאי, אילימא זכות דתורה - הא אינה מצווה ועושה היא, אלא זכות דמצוה, זכות דמצוה מי מגנא כולי האי, והתניא עבירה מכבה מצוה, ואין עבירה מכבה תורה שנאמר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה וכו', רבינא אמר לעולם זכות תורה ודקאמרת אינה מצווה ועושה נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתניין בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבין מדרשא מי לא פלגאן בהדיהו", **ופירש** רש"י ז"ל: "זכות דמאי, מגינה כל כך: זכות דתורה, שהיתה עוסקת בתורה: הא לא מפקדא, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם, וכיון דאינה מצווה אין שכרה גדול כמצווה ועושה: לעולם זכות דתורה, ולא שעוסקת בתורה אלא שטורחת בבנה ובבעלה שיעסקו: דמקריאן ומתניאן, שטורחות על בניהן להביאן לבית הספר לקרוא מקרא ולשנות משנה: ונטרן לגברייהו, וממתינות לבעליהן שיוצאין לעיר אחרת ללמוד תורה".

וראיתי לרבינו הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות סוטה (פ"ג ה"כ) שכה כתב: "סוטה שהיה לה זכות תלמוד תורה, אף על פי שאינה מצווה על תלמוד תורה, הרי זו תולה לה ואינה מתה לשעתה", ולכאורה

פשוט דברי הרמב"ם ז"ל שהזכות התולה לסוטה היא **שהיא עצמה למדה תורה**, ויש לי להבין דלכאורה זה דלא כדברי האמורא רבינא שאמר דהזכות היא שעזזרת לבעלה ולבניה לעסוק בתורה כנ"ל, ועיין היטב בדברי רבינו עובדיה מברטנורא ז"ל סוטה שם (פ"ג מ"ד) שפירש: "יש לה זכות תולה בתלמוד מפרש דזכות דתורה הוא דתולה לה שהוליקה בניה לבית הספר והמתניה לבעלה שיצא חוץ לעיר לעסוק בתורה", ואחר החיפוש ראיתי בספר מעשה רוקח על הרמב"ם שם שעמד בזה וצע"ע, וכתבתי למזכרת עד שנעיין בה בס"ד.

ד. בענין ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא

במדבר (ה' כ"ז): "והשקה את המים, והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה, ובאו בה המים המאורים למרים, וצבתה בטנה ונפלה ירכה, והיתה האשה לאלה בקרב עמה, ואם לא נטמאה האשה וטהורה הוא, ונקתה ונזרעה זרע".

ובמדבר פסיקתא רבתי והובא בילקוט שמעוני תהלים (פרק ל"ב רמז תשי"ח): "אמר רבי שמעון בן לקיש משל למה הדבר דומה למי ששתת אמו מים המרים ונמצאת טהורה, התחיל [בנה] אומר בפני בני אדם אשרי אימא ששתת מים המרים ונמצאת טהורה, אמר לו אדם אחר אשרי אימא שלא נצרכה לשתותה כל עיקר, כך דוד אמר אשרי נשוי פשע כסוי חטאה, אמר לו הקב"ה אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון כל עיקר".

ויש לעיין האם מכאן לכאורה משמע שלא כדברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות פרה (פ"ג מ"ג) שכה לימדנו בדברי קדשו: "כל עוד שיהיה אצלנו איש טהור ידוע, הנה אין הבדל בין איש שלא נטמא לעולם במת, ובין איש אשר נטמא כל ימיו ואחר כך טבל והזה עליו שלישי ושביעי, אלא שזה אשר הזה עליו יותר גדול המדריגה בטהרה, לפי שהפסוק כבר שפט עליו שהוא טהור".

ובן גם כאן הרי אשה זו ששתתה מי סוטה ונמצאה טהורה הפסוק שפט עליה שהיא טהורה ולא נטמאה וככתוב: "ואם לא נטמאה האשה

וטהורה היא - ונקתה ונזרעה זרע", ועם כל זה אמר המדרש "אשרי אימא שלא נצרכה לשתותה כל עיקר", ועיין.

ונראה דלעולם היכן שהתורה שופטת ופוסקת אכו זו המעלה האמיתית והגדולה מהכל, אבל בציור של הסוטה ששתתה ונמצאה טהורה, אחר שהיתה חשודה תמיד יהיו רינונים והוצאת לעזים, וישאו ויתנו בה הנשים המזוירות בלבנה ועיין רש"י גיטין (פ"ט א'), ויאמרו שלעולם היא טמאה, ומה שלא נענשה ומתה מפני שיש לה זכות תולה, או משום שבעלה אינו נקי, דבכהאי גוונא המים לא בדקו אותה, וכדפסק הרמב"ם ז"ל בהלכות סוטה (פ"ג הי"ז), ומהאי טעמא אמרו רז"ל במדרש "אשרי אימא שלא נצרכה לשתותה כל עיקר", ודוק.

ובני יקירי אהובי רבי עמונאל הי"ו כתב לי: "לענ"ד נראה שאין סתירה, ויש חילוק ביניהם, טמא מת היה טמא בודאי ובלא ספק, ועל ידי ההזאה יוצא ממצב טומאתו ומתחדשת בו טהרה. נמצא שההזאה היא "סיבה" לטהרה ויוצרת את הטהרה - איש טהור. אבל בסוטה כיון שאין עדים, יש ספק ואין ידוע לנו אם נטמאה או טהורה, ושתיית מים המאריים רק מבררת ומודיעה לנו מה מצבה הראשון, אם נשארה טהורה כשהיתה, או שנטמאה, ומה שהתורה אומרת עליה "טהורה היא", אינו מצב שנתחדש בה עתה אלא הוא בירור מצבה הראשון "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא", טהורה מעיקרא כמות שהיתה. נמצא שכאשר לא נטמאה שתיית המים המאריים הוא רק "סימן" שטהורה היתה. ודוק. עכ"ל, ונכון.

ה. בענין ישא ה' פניו אליך

במדבר (ו' כ"ד): "יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום".

ותרגם אונקלוס: "יסב ה' אפיה לותך וישוי לך שלם", ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל תרגם: "יסבר ה' סבר אפוי לך בצלותך, וישוי עלך שלם בכל תחומך", ורש"י ז"ל פירש: ישא ה' פניו אליך, יכבשו כעסו".

וראיתי לגאון רבי יונתן אייבשיץ ז"ל בספר יערות דבש ח"א (דרוש ג') שכה כתב: "אמנם אמרו בברכות (כ' ב') אמרו מלאכי השרת לפני קב"ה, כתבת בתורה אשר לא ישא פנים (דברים י' י"ז), ואתה נושא פנים לישראל, כדכתיב ישא ה' פניו אליך, והשיב כתבתי בתורה ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקין עד כזית וכביצה. הרצון הואיל שהם מדקדקין ומוסיפין להחמיר על דברי תורה בתוספת קדושה, והולכים לפנים משורת הדין, אף אני נושא פנים, ונשיאת פנים היא בתשובה כמו שאמר המתרגם ישא ה' פניו בתיובתא, וכן אמרינן מסכת נדה (ע' ב') ע"ש, ולפי זה כשישראל מקיימין גזירות וגדרן של סופרים יותר ממה שכתוב בתורת משה, אז אף הקב"ה נושא פנים להם בתשובה, וההיא דברכות שאמרו ואכלת ושבעת וכו', חדא מנייהו נקט, שהחמירו בדברי סופרים יותר מדברי תורה, אבל לולא כן, אין נשיאת פנים בתשובה" עכ"ל.

ובעניותי נעלם ממני היכן תרגם המתרגם, כן כי לא מצאתי בתרגום שלפני שתרגם ישא ה' פניו אליך בתיובתא, וכאשר הבאתי דברי שני התרגומים לעיל, ורק ראיתי במדרש תנחומא (פרשת נשא ס"י) על הפסוק הזה ישא ה' פניו אליך שכך דרשו: "ישא ה' פניו אליך, וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים, הא כיצד עשה תשובה עד שלא נתחתם גזר דין ישא ה' פניו, כיון שנתחתם גזר דין אשר לא ישא פנים" הרי שמבואר שדרשו נשיאת פנים לתשובה והוסיפו דהיינו דוקא כשלא נחתם גזר הדין, וצ"ב.

ובס"ד אחר כך מצאתי עוד דברים מפורשים במדרש תנחומא (פרשת האזינו ס"ד) שכה אמרו: "ישא ה' פניו אליך, וכתוב אחד אומר אשר לא ישא פנים, עושה תשובה נושא לו פנים", ומכאן מקור נפתח לדברי הגאון יערות דבש ז"ל, אבל בתרגום לא מצאתי כנ"ל, ועיין.